

Universita Karlova v Praze. Filosofická fakulta

Posudek bakalářské práce

IVANNA DOVHORUK: SOFISTÉ Z PERSPEKTIVY PLATÓNA, ARISTOTELA A HEGELOVA UZNÁNÍ

Práce si vytkla za cíl shromáždit důvody pro odmítnutí, resp. uznání sofistiky u tří filosofů. Autorku vede motivace přijít na kloub tomu, proč bývají sofisté do dnešních dnů hodnoceni zcela protikladnými způsoby. Vychází přitom z přesvědčení, že důvody, které vedou pro přijetí či odmítnutí sofistiky dnes, se neliší od důvodů, které byly předneseny již Platónem, Aristotelem a Hegelem.

Nejvíce prostoru I. Dovhoruk věnuje prvnímu autorovi, což je vzhledem k charakteru a různosti dialogů přirozené, a je dobře, že si autorka uvědomuje nutnost vyjít při formulaci dílčí pasáže vždy z širšího kontextu. Daří se jí proto předložit spolehlivou interpretaci vybraných pasáží dialogů. V části o Aristotelovi sice autorka deklaruje úsilí o vyvážený pohled na filosofa, který je na jednu stranu ovlivněn svým učitelem Platónem, zároveň ale zastává svébytnou pozici. Zdá se však, že tento úkol se nedaří splnit a jasně převažuje tendence připodobnit Aristotela Platónovi. O tom svědčí – podle mě těžko obhajitelný – výklad spisu *O sofistických důkazech* ve světle Platónova argumentu, že sofisté nejsou odborníci (str. 18). Práce je vedena předběžným a ne zcela jasně zdůvodněným rozhodnutím klást Aristotela vedle Platóna oproti Hegelovi jako nepřítel sofistiky (str. 1–2; srv. Závěr, *passim*), aniž by vůbec připouštěla možnost vidět Aristotela jako toho, kdo oproti Platónovi bere sofistické důkazy vážně (na niž upozorňuje např. autorkou citovaný Classen). Je zde i druhý problém: pokud nakonec Platón s Aristotelem tvrdí o sofistice totéž, je vůbec otázka, proč Aristotela do práce zařadit. Autorka pro to nejen neuvádí žádný přesvědčivý důvod (to, že chce přinést ještě jeden „opěrný bod“ pro odmítnutí sofistiky /str. 2/, přesvědčivé není: proč potom nepřinést jeden opěrný bod také druhé straně sporu?), ale sama toto zařazení zpochybňuje, když v programatickém úvodu správně naznačuje, že jádro sporu má pouze dva póly: Platóna a Hegela (str. 1). Lze říci, že pasáž o Aristotelovi je z těchto důvodů obsahově nejslabší.

V případě Hegela autorka jeho uznání sofistiky správně vykládá z jeho pojetí dějin filosofie. To vysvětluje příznivé hodnocení sofistiky jako nutného vývojového stupně. V závěru práce pak I. Dovhoruk člení důvody odmítnutí sofistiky na dva, týkající se 1) její povahy, 2) její metody. To je, myslím, velmi užitečné rozčlenění, které pak umožňuje organicky zahrnout i Hegela. Snad by bylo vhodnější uvést toto členění již v úvodu práce jako jakýsi výkladový klíč a ten sledovat – čtenáři (a snad i autorce) by to ulehčilo orientaci. Takto působí jako jakási uměle zadržovaná pointa.

Text je sepsán velmi kultivovaně, téměř neobsahuje stylistické, pravopisné ani typografické chyby. Poněkud neuspokojivá je práce se sekundární literaturou – autorka sice ke každému ze tří autorů přibírá jeden cizojazyčný zdroj, jedná se však v zásadě pouze o vybrané pasáže (kapitoly) z delších textů, jejichž užití je formální, autorka nevytkne jejich hlavní teze (snad s výjimkou Helda) ani neprovádí shrnutí diskuse. Budí to dojem, že sekundární autory cituje spíše proto, aby naplnila požadavky práce. To považuji za nejzávažnější formální nedostatek práce.

Po obsahové stránce mám dvě výhrady – jedna se týká zahrnutí Aristotela a je uvedena výše. Druhá se týká celkové koncepce a spíš než výtkou má být vybudnutím k hlubší reflexi. Práce se předem zříká veškeré kritiky a hodnocení pozic Platóna, Aristotela a Hegela: „nechceme hledat výhody a nevýhody těchto stanovisek; chceme jen vědět, jaká jsou“ (str. 2). Tato formulka prozrazuje určité metodické povědomí autorky, což lze samo o sobě jistě přivítat, na druhou stranu je ovšem otázka, zda lze takovou zásadu v souvislosti s našimi autory vůbec naplnit. Reformulace otázky po pravdě, o níž v problému sofistiky koneckonců jde, v pojmech výhodnosti a nevýhodnosti je projevem pozoruhodné rezistence vůči původnímu platónskému zavedení

problému a vůči Platónovu způsobu myšlení vůbec. V něm je totiž otázka pravdy vždy morální, týkající se bytostných otázek lidské podmínky. Autorka by si přitom toho, že problém sofistiky směřuje u Platóna k etice, mohla být vědoma, jak naznačuje její zmínka ohledně struktury dialogu *Gorgias* (str. 10 a pozn. 23). Z Platónovy perspektivy se nemáme k jeho odmítnutí sofistiky přiklonit z toho důvodu, že je to pro nás výhodnější než jiná alternativa, ale protože jiná alternativa pro nás jakožto lidi ani není myslitelná. (Dovolte mi zde ještě krátkou odbočku navracející se k Aristotelovi: Na tomto pozadí by se snad nabízelo jej předvést jako autora stojícího mezi oběma póly, jenž na jedné straně v *Met.* IV sofistiku odmítá z důvodů ne nepodobných Platónovi, na druhé straně však toto odmítnutí obhajuje v *Soph. el.* výlučně z formálních důvodů, tj. bez zahrnutí morální problematiky.) Nejdůležitější je však toto: chtít problém redukovat na to, jaké jsou příslušné výroky, ignorovat otázku po pravdivosti toho, co se říká, a po mravním závazku takového mluvení, znamená vlastně v pomyslném sporu mezi Platónem a Hegelem rozhodnout ve prospěch jedné strany. Když totiž Hegel zasazuje otázku sofistiky do svého dějinného schématu, jako by také říkal: otázka pravdivosti či nepravdivosti sofistiky je z hlediska dějin zcela vedlejší. Domnívám se proto, že sama formulace zásady nestrannosti ve vztahu k oběma autorům činí tuto nestrannost nemožnou. Zajímalo by mě, zda autorka dokáže pro ústní obhajobu tyto podněty promyslet, tak aby mohla před komisí předvést reflexi svojí vlastní pozice.

Jde o velmi dobrou práci, která má jasnou strukturu a metodu. Určitá obsahová nevyjasněnost a rovněž nedostatečné užití sekundární literatury snižují její hodnotu. Navrhuji známku *velmi dobře*.

Jakub Jinek
Praha, 21. 5. 2014